

Музика Олександр Миколайович,
старший судовий експерт відділу судової
експертизи (м. Мелітополь) Запорізького
науково-дослідного експертно-
криміналістичного центру МВС України

ВИКОРИСТАННЯ СУЧАСНИХ МОЖЛИВОСТЕЙ СУДОВОЇ ЕКСПЕРТИЗИ НА ЕТАПІ РОЗСЛІДУВАННЯ ЗЛОЧИНІВ, ПОВ'ЯЗАНИХ ІЗ НЕЗАКОННОЮ ВИРУБКОЮ ЛІСУ ТА ПОЛЕЗАХИСНИХ ЛІСОВИХ СМУГ

Протягом останнього часу на території України спостерігається збільшення злочинів пов'язаних із знищенням та пошкодженням полезахисних лісових смуг і незаконного вирубування лісових насаджень, особливо у сільській місцевості та районах з лісовими масивами.

Лісове господарство України є важливою складовою економіки та принципово вагомим з екологічної точки зору національним ресурсом. Аналіз статистичних даних і численних публікацій у засобах масової інформації свідчить, що на сьогодні українські ліси активно потерпають від злочинних посягань. Одним із найбільш розповсюджених кримінальних правопорушень, які складають питому вагу цих екологічних злочинів, є незаконна порубка лісу [4].

Під час незаконної порубки лісу взаємодія злочинця з навколишнім середовищем відбувається протягом тривалого часу, що створює сприятливі умови для залишення ним значної кількості слідів своєї діяльності. За виявленими слідами має бути призначено різноманітні судові експертизи, висновки яких, об'єднані в єдиний комплекс, дадуть змогу уточнити наявні слідчі версії, уявити більш чітку картину події, що сталася, встановити осіб, які вчинили цей злочин [4].

Вивчення криміналістичної літератури, узагальнення та аналіз кримінальних проваджень за фактами умисного знищення та пошкодження полезахисних лісових смуг і незаконного вирубування лісових насаджень, дозволяє стверджувати, що центральне місце серед комплексу експертиз які призначаються до науково-дослідних експертно-криміналістичних центрів МВС України, під час розслідування цієї категорії злочинів посідають трасологічні дослідження. Тобто, вид судової експертизи, об'єктами якої є сліди-відображення взаємодії одного з одним що проявляються у зміні зовнішньої будови різних об'єктів.

Залучення експерта вимагає з боку сторони кримінального провадження, що його ініціює, відповідної підготовки, а результати експертного дослідження багато в чому визначаються якістю проведення інших слідчих (розшукових) дій з виявлення й вилучення речових доказів та отримання зразків для порівняльного дослідження.

Під час вчинення злочинів пов'язаних з незаконною вирубкою лісу та полезахисних лісових смуг, для спилування дерев зазвичай використовують різноманітні знаряддя (інструменти), зокрема ручні

пили, бензопили, електропили та сокири тощо. Відтак, найбільш поширеними об'єктами трасологічних досліджень у межах даних проваджень стають сліди, утворені вищезазначеними знаряддями. Під час таких досліджень перед експертом можуть бути поставлені питання щодо способу розділення деревини і типу використаного знаряддя а саме:

- який механізм утворення слідів (розріз, розруб, розпил, злам);
- до якого виду, типу належить знаряддя, яким залишені сліди?
- одним чи декількома знаряддями утворені сліди?;
- якими частинами знаряддя утворені сліди?;
- які форма, розмір знаряддя, сліди якого залишені на об'єкті?;
- який крок зубів ножівкового полотна?;
- яка ширина полотна і розведення ножівкового полотна?;
- чи не утворені дані сліди знаряддями (інструментами),

наданими на експертизу?;

Окрім цього в багатьох випадках виникає необхідність проведення досліджень зі встановлення цілого за частинами, а саме:

- тотожності зразків деревини, вилучених в ході проведення слідчо-оперативних дій з транспортних засобів, домоволодінь, пилорам, сховищ зі зразками пнів (порубкових залишків, колод) з місць незаконного вирубання та випилювання дерев. У межах експертизи цілого за частинами під час дослідження можуть вирішуватись наступні питання:

- чи становили частини стовбуру дерева, вилучені в ході огляду (обшуку) єдине ціле з порівняльними спілами верхніх частин пнів, вилучених в ході огляду місця події?

- який механізм відокремлення фрагмента стовбура дерева?

Результати дослідження слідів розпилу деревини значною мірою залежать від дій оперативних і слідчих працівників під час огляду місця події, у тому числі ретельного вивчення наявних слідів, їх вилучення та надання на дослідження. При цьому потрібно пам'ятати, що розпил іноді супроводжують й інші сліди (наприклад, від удару, натиску), які допомагають у пошуку основних слідів розпилу [5,6].

Загалом на результати криміналістичного дослідження суттєво можуть впливати такі чинники:

- точність фіксування обстановки місця події і обставин вилучення частин деревини зі слідами розпилу;

- точність і повнота опису слідів розпилу із зазначенням їх форми та розмірів;

- надання на дослідження слідів розпилу у повному обсязі, а не обмеженої їх частини;

- надання у розпорядження експерта протоколу огляду місця події або його копії, а також фотозображень місця події, слідів розпилу тощо, які відображають розташування слідів розпилу;

- відповідні упаковка та умови зберігання речових доказів, які не приведуть до зміни властивостей деревини [3].

Оскільки об'єкти злочинів пов'язаних зі знищенням та пошкодженням пожезахисних лісових смуг і незаконного вирубування лісових насаджень локалізуються поза межами населених пунктів, а викрадена деревина має значні вагу та об'єми, злочинці для переміщення та транспортування викраденого використовують різноманітні транспортні засоби. Крім того, на місці злочину часто утворюються та виявляються сліди взуття. Питання стосовно слідів залишених взуттям та транспортними засобами також вирішуються у межах трасологічних досліджень.

Отже, результати трасологічних досліджень дозволяють однозначно відповісти на запитання, винесені на вирішення експертного дослідження, що зміцнить доказову базу і сприятиме розкриттю та розслідуванню злочинів у сфері лісовикористання та захисту тваринного світу. Професіоналізм і кропітка праця експертів допомагає слідству отримати беззаперечні докази в скоєнні злочинів та дозволили своєчасно прийняти законні, вмотивовані і об'єктивні процесуальні рішення у кримінальних провадженнях для притягнення до відповідальності винних осіб.

Список використаних джерел

1. Про судову експертизу: Закон України від 25.02.1994 р. № 4038 – XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4038-12> (дата звернення: 08.11.2021).

2. Інструкція про призначення та проведення судових експертиз та експертних досліджень: Затв. Наказом Мін'юсту України № 53/5 від 08.10.1998 . URL <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0705-98/page3>

3. Методика встановлення цілого за частинами. Експертна спеціальність 4.2 «Дослідження знарядь, агрегатів та інструментів і залишених ними слідів, ідентифікація цілого за частинами» – Київ 2015. Реєстраційний код згідно з Реєстром методик проведення судових експертиз – 4.2.35.

4. Жерновой М.В. Виды судебных экспертиз при расследовании незаконных рубок лесных насаждений [Електронний ресурс] / Жерновой М.В., Васильева М.А., ISSN 2524-0323. Вісник ЛДУВС ім. Е.О. Дідоренка. 2016. № 4 (76) 240 Хомик Э.В. – URL: <http://www.sworld.com.ua/index.php/ru/legal-and-politicalscience/criminal-law-and-criminology/2419-zhernovoi-mv-vasileva-ma-homik-ev>.

5. Бухонський С.О., Експертне дослідження розподілу частин деревини // Криміналістичний вісник : наук. практ. зб. / [голов. ред. В.В. Черней] / ДНДЕКЦ МВС України; НАВС. – К. : ПК «Типографія від «А» до «Я», 2014. – № 2 (22). – с. 172-177.

6. Пророков И.И. Криминалистическая экспертиза следов (трасологические исследования) – Волгоград: ВСШ МВД СССР, 1980 год.